

- گفتار اول - تعهدات قراردادی پیمانکار ۱۱۱
- بند اول - انجام و اتمام موضوع پیمان (اجرای مفاد قرارداد) ۱۱۲
- بند دوم - انجام عملیات موضوع پیمان در مدت تعیین شده ۱۲۰
- بند سوم - بیمه نمودن تأسیسات موضوع پیمان و ۱۳۰
- بند چهارم - دادن تضمین انجام تعهد و حسن اجرای کارها ۱۳۲
- بند پنجم - پذیرفتن تعهدات توسط پیمانکار در مقابل پیمانکاران جزء ۱۳۹
- بند ششم - تعهدات در قبال اشخاص ثالث ۱۴۳
- بند هفتم - سایر تعهدات پیمانکار ۱۴۸
- گفتار دوم - تعهدات قانونی (الزامات یا تکالیف قانونی) پیمانکار ۱۹۰
- بند اول - رعایت مقررات خاص حاکم بر معاملات دولتی (اعلام عدم شمول قانون منع
مداخله وزراء و نمایندگان مجلس و کارمندان دولت در معاملات دولتی و کشوری) ۱۹۳
- بند دوم - اعلام اقامتگاه قانونی ۱۹۷
- بند سوم - حقوق انحصاری ثبت شده ۲۰۳
- بند چهارم - رعایت مقررات مربوط به قانون کار، بیمه های اجتماعی، مالیات ها و عوارض
شهرداری ها در قراردادهای طرح های عمرانی و سایر مقررات در مورد کارکنان خود در
کارگاه های ساختمانی ۲۰۸
- مبحث دوم - تعهدات قراردادی و قانونی کارفرما ۲۱۷
- گفتار اول - تعهدات قراردادی کارفرما ۲۱۷
- بند اول - تعهد اصلی کارفرما ۲۱۷
- بند دوم - تعهدات فرعی ۲۲۷
- گفتار دوم - تعهدات قانونی (الزامات یا تکالیف قانونی) کارفرما ۲۲۹
- بند اول - الزام به کسر پنج درصد از وجوه پرداختی به عنوان «علی الحساب مالیات
مؤدی» ۲۲۹
- بند دوم - صیانت کارفرما از حقوق مربوط به مالکیت های فکری پیمانکار ۲۳۰
- بند سوم - جرایم کارکنان دولت و بخش عمومی در ارتباط با معاملات دولتی ۲۳۱
- بند چهارم - تعیین اموال متعلق به سازمان ها و مؤسسات اخیر الذکر و نیز مصادیق
استفاده غیرمجاز از آنها ۲۳۳
- فصل دوم - حقوق و اختیارات طرفین پیمان در قراردادهای پیمانکاری دولتی ۲۳۴
- مبحث اول - حقوق و اختیارات پیمانکار ۲۳۵
- گفتار اول - حقوق پیمانکار ۲۳۵

۲۳۵	بند اول - دریافت بهاء پیمان
	بند دوم - دریافت کلیه خسارت‌های ناشی از عوامل داخلی و خارجی برهم زنده تعادل
۲۳۷	مالی پیمان
۲۳۸	بند سوم - حذف تعهدات قراردادی، در صورت عدم تحویل کارگاه از سوی کارفرما
۲۴۰	گفتار دوم - اختیارات پیمانکار
۲۴۱	بند اول - حذف تعهدات قراردادی در صورت عدم تحویل کارگاه
۲۴۳	بند دوم - انتقال جزئی از پیمان به غیر
۲۴۴	بند سوم - عدم موافقت با تعلیق قرارداد بیش از سه ماه
۲۴۵	مبحث دوم - حقوق و اختیارات کارفرما
۲۴۶	گفتار اول - حقوق کارفرما
۲۴۶	بند اول - دخالت در اختلافات پیمانکار و پیمانکار جزء
۲۴۶	بند دوم - پرداخت مطالبات پیمانکار جزء از محل مطالبات پیمانکار
	بند سوم - اقدام به رفع نقص و تعیین خسارت، در صورت وارد شدن آسیب و ایراد
۲۴۷	خسارت به تأسیسات زیربنایی و عدم جبران خسارت وارده از سوی پیمانکار
۲۴۸	بند چهارم - واگذاری قسمتی از اختیارات به مدیر طرح
۲۴۸	بند پنجم - فسخ قرارداد
۲۴۹	گفتار دوم - اختیارات کارفرما
۲۴۹	بند اول - نظارت بر موضوع قرارداد
۲۵۵	بند دوم - تغییر مدت پیمان
۲۵۷	بند سوم - تغییر مقادیر کار
۲۶۲	بند چهارم - تعلیق پیمان
۲۶۶	بند پنجم - فسخ پیمان
۲۸۱	بخش چهارم: ضمانت اجرای تخلفات طرفین پیمان
۲۸۲	فصل اول - ضمانت اجرای تخلف پیمانکار از آثار حقوقی پیمان
۲۸۲	مبحث اول - تبیین ضمانت اجراها در پیمان از منظر ماهیت حقوقی و نحوه اعمال آنها
۲۸۳	مبحث دوم - انواع ضمانت اجراها در پیمان
۲۸۳	گفتار اول - ضمانت اجراهای مالی
۲۸۴	بند اول - جریمه و ماهیت حقوقی آن
۲۸۴	بند دوم - خسارت و شرایط مطالبه آن
۲۸۹	گفتار دوم - ضمانت اجراهای غیرمالی

بند اول- خلع ید موقت و انجام امانی پیمان به حساب پیمانکار (جاننشینی کارفرما)	۲۸۹
بند دوم- فسخ پیمان	۲۹۳
بند سوم- انواع فسخ در قرارداد پیمانکاری دولتی	۲۹۴
بند چهارم- ضمانت اجرای عدم انجام تعهدات در مرحله پایان قرارداد	۳۱۳
فصل دوم- ضمانت اجرای تخلف کارفرما از آثار حقوقی پیمان	۳۱۹
مبحث اول- تخلف کارفرما از پرداخت بهای پیمان	۳۱۹
گفتار اول- عدم پرداخت کل مبلغ قرارداد به پیمانکار	۳۱۹
گفتار دوم- عدم پرداخت بخشی از مبلغ قرارداد به پیمانکار	۳۲۰
مبحث دوم- تخلف کارفرما از اخذ مجوزهای لازم برای شروع عملیات ساختمانی و واگذاری زمین های موردنیاز به پیمانکار جهت احداث کارگاه	۳۲۰
منابع و مأخذ	۳۲۳
ضمایم	۳۲۷
ضمیمه شماره ۱	۳۲۹
ضمیمه شماره ۲: شرایط عمومی پیمان	۳۳۳
فصل اول: تعاریف و مفاهیم	۳۳۳
فصل دوم: تأییدات و تعهدات پیمانکار	۳۳۷
فصل سوم: تعهدات و اختیارات کارفرما	۳۵۲
فصل چهارم: تضمین، پرداخت، تحویل کار	۳۶۱
فصل پنجم: حوادث قهری، فسخ، ختم، تعلیق، هزینه تسریع، خسارت تأخیر، تسویه حساب، حل اختلاف	۳۷۱
ضمیمه شماره ۳: شرایط خصوصی	۳۸۵
ضمیمه شماره ۴: قانون برگزاری مناقصات و آیین نامه های اجرایی آن	۳۸۹
مقدمه	۳۹۰
قانون برگزاری مناقصات	۳۹۰
فصل اول: کلیات	۳۹۰
فصل دوم: سازماندهی مناقصات	۳۹۳
فصل سوم: برگزاری مناقصات	۳۹۵
فصل چهارم: مقررات مناقصات	۴۰۱
آیین نامه اجرایی بند «ج» ماده (۱۲) قانون برگزاری مناقصات (ارزیابی کیفی مناقصه گران). ۴۰۹	

۴۰۹	فصل اول - کلیات
۴۱۲	فصل دوم - فرایندها، نقشها و روشها
۴۱۹	فصل سوم - ارزیابی کیفی پیمانکاران
۴۲۴	فصل چهارم - ارزیابی کیفی تأمین کنندگان
۴۲۷	اصلاحیه آیین نامه اجرایی بند «ج» ماده (۱۲) قانون برگزاری مناقصات
۴۲۹	آیین نامه اجرایی نظام مستندسازی و اطلاع رسانی مناقصات (بند «د» ماده ۲۳ قانون برگزاری مناقصات)
۴۳۰	فصل اول - کلیات
۴۳۴	فصل دوم - نظام مستندسازی مناقصات
۴۴۹	فصل سوم - نظام اطلاع رسانی مناقصات
۴۵۶	اصلاحیه آیین نامه اجرایی نظام مستندسازی و اطلاع رسانی مناقصات
۴۵۷	آیین نامه اجرایی بند «الف» ماده (۲۶) قانون برگزاری مناقصات
۴۵۷	فصل اول - کلیات
۴۵۹	فصل دوم - ضوابط و مقررات
۴۶۵	آیین نامه خرید خدمات مشاوره (بند «ه» ماده ۲۹ قانون برگزاری مناقصات)
۴۶۵	فصل اول - کلیات
۴۷۲	فصل دوم - اصول و ضوابط خرید خدمات مشاوره
۴۸۱	فصل سوم - ارزیابی کیفی مشاوران
۴۸۴	فصل چهارم - ارزیابی پیشنهادهای و انتخاب مشاور
۴۹۷	آیین نامه تضمین برای معاملات دولتی
۴۹۸	«آیین نامه تضمین برای معاملات دولتی»
۵۰۵	ضمانتنامه شرکت در مناقصه
۵۰۶	ضمانتنامه شرکت در مناقصه
۵۰۷	ضمانتنامه شرکت در مناقصه
۵۰۸	ضمانتنامه کسور حسن انجام کار
۵۰۹	اصلاحیه آیین نامه تضمین در معاملات دولتی
۵۱۱	آیین نامه اجرایی ماده (۲۲) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (تضمین نامه بالاترین مقام وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح)
۵۱۳	آزادسازی صد درصد سپرده حسن انجام کار پیمانکاران در قبال مطالبات تأیید شده

- تصویب نامه در خصوص الحاق یک تبصره به ماده (۶) آیین نامه تضمین برای معاملات دولتی ۵۱۴
- تصویب نامه در خصوص ضمانت نامه کتبی در قراردادهای دستگاه های اجرایی با دانشگاه ها و
 مؤسسات پژوهشی و آموزشی کشور ۵۱۵
- دستورالعمل اجرایی صدور ضمانت نامه شرکت های ایرانی برنده در مناقصه های بین المللی (داخل
 کشور) ۵۱۶
- آئین نامه اجرایی نظام ملی طبقه بندی و خدمات شناسه کالا و خدمات ۵۱۹
- آیین نامه راهکارهای افزایش ضمانت اجرایی و تقویت حساسی (تصویب نامه کمیسیون موضوع
 اصل ۱۳۸ قانون اساسی وزارت امور اقتصادی و دارایی معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس
 جمهور) ۵۲۳
- آیین نامه راهکارهای افزایش ضمانت اجرایی و تقویت حساسی ۵۲۴
- بخشنامه سازمان تأمین اجتماعی موضوع نحوه شناسایی و محاسبه حق بیمه قراردادهای
 انفورماتیکی ۵۲۷
- بخشنامه ۱۴ جدید درآمد سازمان تأمین اجتماعی دستورالعمل حق بیمه قراردادهای پیمانکاری
 و مهندسی مشاور (نحوه محاسبه و وصول و صدور مفاسحاسب) ۵۳۱
- فصل اول: مواد قانونی ۵۳۱
- فصل دوم: طبقه بندی قراردادها ۵۳۲
- فصل سوم: نحوه احتساب جرایم قراردادهای پیمانکاری ۵۴۳
- فصل چهارم: وظایف واگذارندگان کار، پیمانکاران و سازمان تأمین اجتماعی ۵۴۵
- فصل پنجم: مفاسحاسب قراردادهای پیمانکار و مهندس مشاور و نحوه صدور آن ۵۴۹
- فصل ششم: پیگیری وصول مطالبات و ارسال آمارهای مربوطه ۵۵۲
- دستورالعمل استفاده از تضمین های نوع «ه» ماده (۳) آیین نامه اجرایی ماده (۶) قانون تنظیم
 مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰ (موضوع ماده (۱۰) آیین نامه تضمین برای معاملات دولتی) ۵۵۴
- ممنوعیت خرید کالاهای خارجی توسط دستگاه های اجرایی به صورت مستقیم و یا از طریق
 پیمانکاران طرح های تملک دارایی های سرمایه های ۵۵۷
- ضمیمه شماره ۴ ۵۶۹
- ضمیمه شماره ۵ ۵۷۷
- دستورالعمل نحوه تشخیص صلاحیت اشخاص حقیقی پیمانکار و نحوه ارجاع کار به آنها با اصلاحیه
 های بعدی ۵۷۷
- ضمیمه شماره ۶ ۵۸۱

کشوری	۵۸۱
ضمیمه شماره ۷	۵۸۵
دستورالعمل نحوه تکمیل و تنظیم موافقتنامه، شرایط عمومی و شرایط خصوصی پیمان ها و مقررات مربوط به آنها	۵۸۵
ضمیمه شماره ۸	۵۹۱
دستورالعمل تهیه اطلاعات و مدارک پروژه و	۵۹۱
ضمیمه شماره ۹	۵۹۹
بخشنامه به دستگاه‌های اجرایی، مهندسان مشاور و پیمانکاران	۶۰۱
ضمیمه شماره ۱۰	۶۰۳
قانون مسئولیت مدنی	۶۰۳
ضمیمه شماره ۱۱	۶۰۷
لایحه قانونی نحوه خرید و تملک اراضی و املاک برای اجرای برنامه های عمومی، عمرانی و نظامی دولت	۶۰۷
ضمیمه شماره ۱۲	۶۱۵
قانون نحوه نظارت مجلس شورای اسلامی بر انعقاد قراردادها در دستگاه‌های اجرائی	۶۱۵
ضمیمه شماره ۱۳	۶۱۷
«آیین‌نامه تضمین برای معاملات دولتی»	۶۱۷
ضمیمه شماره ۱۴	۶۲۵
ضمیمه شماره ۱۵	۶۲۷
قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری	۶۲۷
ضمیمه شماره ۱۶	۶۳۳
قانون ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی	۶۳۳
ضمیمه شماره ۱۷	۶۳۵
قانون مجازات تبانی در معاملات دولتی	۶۳۵
ضمیمه شماره ۱۸	۶۳۷
قانون مجازات انتشار و افشای اسناد محرمانه و سری دولتی	۶۳۷
ضمیمه شماره ۱۹	۶۳۹

۶۳۹.....	تصویب نامه راجع به نحوه بررسی اختلافات فیما بین دستگاه‌های اجرایی
۶۴۱	ضمیمه شماره ۲۰
۶۴۳	ضمیمه شماره ۲۱
۶۴۳.....	فصل چهارم قانون کار.....
۶۴۳.....	مبحث اول: کلیات
۶۴۹	ضمیمه شماره ۲۲
۶۵۱	ضمیمه شماره ۲۳
۶۵۱.....	فرم قرارداد واگذاری فعالیت های پشتیبانی و خدماتی
۶۵۷	ضمیمه شماره ۲۴
۶۵۷.....	قانون عدم الزام سپردن وثیقه ملکی به بانکها و دستگاه‌ها و سایر مؤسسات و شرکت‌های دولتی
۶۵۹	ضمیمه شماره ۲۵
۶۵۹.....	ماده ۴۲ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت
۶۶۱	ضمیمه شماره ۲۶.....
۶۶۱.....	آیین‌نامه اجرایی ماده (۴۲) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت
۶۶۱.....	آیین‌نامه اجرایی ماده (۴۲) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت
۶۶۵	ضمیمه شماره ۲۷
۶۶۵.....	دستورالعمل هزینه‌های مستمر و شرایط آن.....
۶۶۹	ضمیمه شماره ۲۸
۶۶۹.....	قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری- صنعتی
۶۷۷	ضمیمه شماره ۲۹
۶۷۷.....	آیین‌نامه مالی و معاملاتی مربوط به اعتبارات جاری مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی.....
۶۸۱	ضمیمه شماره ۳۰
۶۸۱.....	نحوه پذیرش و بررسی درخواستهای دستگاه‌های اجرایی در زمینه
۶۸۳	ضمیمه شماره ۳۱
۶۸۳.....	آیین‌نامه اجرایی نظام ملی طبقه بندی و خدمات شناسه کالا و خدمات
۶۸۷	ضمیمه شماره ۳۲
۶۸۷.....	قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات
۶۸۸.....	قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات

۶۸۸.....	قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات
۶۹۵.....	آیین‌نامه اجرایی قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات
۶۹۵.....	آیین‌نامه اجرایی قانون اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات قانون برگزاری مناقصات
۷۰۱.....	راهنمای مناقصه
۷۰۳.....	دستورالعمل شرکت در مناقصه
۷۳۰.....	دعوتنامه و فرمهای مناقصه

avabook.com

avabook.com

قراردادهای پیمانکاری دولتی آن دسته از قراردادهای پیمانکاری است که یکطرف آن دستگاه اجرایی دولت یا به عبارت بهتر، مؤسسات، سازمان‌های عمومی یا اداره مسئول اجرای طرح (تحت عنوان کارفرما) بوده که مظهر منافع عمومی می‌باشد و اشخاص شاغل در دستگاه‌های دولتی به نیابت از جامعه مبادرت به انعقاد قرارداد می‌نمایند و در چارچوب قوانین و مقررات مالی محاسباتی و همچنین پیمان و شرایط عمومی پیمان منعقد می‌شوند. قراردادهای پیمانکاری با توجه به این خصیصه که دستگاه اجرایی دولت یا به عبارت بهتر، سازمان یا اداره مسئول اجرای طرح (تحت عنوان کارفرما) به عنوان یک طرف قرارداد حافظ حقوق عامه است، از مقدمات و ترتیبات خاصی پیروی می‌کند و هدف از این مقدمات و ترتیبات در وهله اول، حفظ مصالح عمومی و منافع بیت المال توسط دولت و سپس دستیابی به یک حداقل استاندارد و مطلوب جهت کارهای عمرانی متعلق به عموم جامعه و در نهایت، ایجاد نظمی معقول و هماهنگ در فرم و شکل این قراردادها می‌باشد. بنابراین طرف قرارداد (پیمانکار) باید شرایط انعقاد قرارداد با دولت به عنوان کارفرما و تشریفات ناظر بر آن و همچنین قوانین حاکم بر آن (قوانین و مقررات مربوط به کار، بیمه‌های اجتماعی، مالیات‌ها، عوارض شهرداری و دیگر قوانین) را بداند و با علم و آگاهی از ملاحظات مذکور و توانایی‌های خود در انجام موضوع پیمان به انعقاد آن مبادرت نماید تا موجب ورود خسارت به دولت و خود نگردد.

منظور از آثار حقوقی قرارداد پیمانکاری دولتی این است که پس از اینکه قرارداد با رعایت شرایط لازم و اساسی جهت صحت هر عقد منعقد گردید، آثار ناشی از این توافق پدیدار خواهد گشت که به دو دسته تقسیم می‌گردد:

یک دسته، آثار عمومی که در تمامی قراردادها عمومیت دارند و دسته دیگر، آثار خاص قرارداد که مربوط به تعهدات خاص، حقوق و امتیازات ناشی از همان قرارداد می‌باشد. این‌گونه قراردادها دارای آثار و نتایجی نسبت به طرفین آن و نیز نسبت به اشخاص ثالث می‌باشد. پیمانکار با انعقاد قرارداد تعهداتی را می‌پذیرد و حقوق و اختیاراتی را دارا می‌شود. تعهدات پیمانکار براساس زمان اجرای آن به سه دسته تقسیم می‌گردد:

۱. تعهداتی که پیمانکار قبل از انعقاد قرارداد مکلف به اجرای آن می‌شود مانند: تعهد شرکت در مناقصه و یا پرداخت ضمانت نامه شرکت در مناقصه.

۲. تعهداتی که پیمانکار پس از انعقاد قرارداد و در حین اجرای پیمان مکلف به آن است.

۳. تعهدات پیمانکار پس از اجرای پیمان مانند: تحویل موقت و تحویل قطعی.

مهمترین تعهد پیمانکار، انجام عملیات موضوع پیمان است و هدف اصلی از انعقاد قرارداد را تشکیل می‌دهد همچنین اختیارات اعطا شده به پیمانکار براساس موافقتنامه و شرایط عمومی پیمان بسیار محدود و تعهدات وی بسیار گسترده است. پیمانکاران در قراردادهایی که طرف مقابل دولت یا دستگاه‌های دولتی هستند، علاوه بر ایفای تعهدات ناشی از قرارداد (رعایت حقوق کار در مورد کارگران، محافظت و عدم تصرف در املاک مجاور و محافظت از تأسیسات زیرزمینی)، ملزم به رعایت مقررات خاص حاکم بر معاملات دولتی و نیز رعایت حقوق اشخاص ثالث می‌باشند. این مقررات به منظور حفظ حقوق دولت به عنوان متصدی امور عموم جامعه و نیز رعایت حقوق ایجاد شده برای شهروندان خلق شده است.

پیمانکار موظف است قبل از انعقاد قرارداد از مواردی مانند: اسناد و مدارک قرارداد، وضعیت نیروی انسانی مورد نیاز، مصالح و تجهیزات لازم برای اجرای کار، محل کار و وضعیت جوی آن، مقررات ناظر بر قرارداد و روابط پیمانکار و کارگران و هزینه‌هایی که این موارد برای وی دارد، اطلاع و آگاهی داشته باشد. چنانچه پیمانکار به این تعهد خود عمل نکند و در حین اجرای کار دچار مشکل و خساراتی گردد، خود مسئول آن خسارت خواهد بود و نمی‌تواند به جهل خود در جهت رفع مسئولیت استناد نماید و به مانند این است که به ضرر خود اقدام نموده است.

پس از فراهم شدن مقدمات کار و انعقاد قرارداد بین پیمانکار و کارفرمای دولتی عملیات موضوع پیمان که هدف اصلی و نهایی پیمان می‌باشد، آغاز می‌شود و با شروع کار، تعهدات پیمانکار نیز که در واقع، جلوه‌هایی از تعهد اصلی مذکور و یا به تعبیری عناصر و اجزاء تشکیل دهنده آن هستند، آغاز می‌گردد و پیمانکار به انجام این تعهدات براساس شرایط مقرر مکلف می‌گردد همچنین تعهدات دیگری نیز به تبع تعهدات اصلی ایجاد می‌شود که در محدوده تعهدات پیمانکار در مرحله اجرا جای می‌گیرد و اگرچه مستقیماً ناشی از اجرای کار نیست ولی اجرای عملیات موضوع پیمان سبب پدید آمدن آنها بوده و در محدوده تعهدات قانونی پیمانکار قرار دارند.

بدون شک مهم‌ترین تعهد پیمانکار تحویل محصول پیمانکاری است و چنانچه طرح ایجاد شده معیوب باشد، پیمانکار مکلف به رفع عیوب است و اگر خسارتی به سبب آن به وجود آید، بدون شک شخص مقصر وفق اصول مسئولیت مدنی، مکلف به جبران خسارات وارده شده است. اگر چه شرایط عمومی پیمان بر قراردادهای پیمانکاری دولتی حاکم است لیکن در موارد سکوت و یا اجمال و یا ابهام شرایط عمومی قراردادها بر قرارداد مزبور حاکم می‌باشد.

در خصوص قوانین و مقررات راجع به اجرای عملیات موضوع قراردادهای پیمانکاری باید گفت: انعقاد قراردادهای پیمانکاری از جمله اعمال تصدی دولت محسوب می‌شود. بنابراین دستگاه اجرایی به عنوان کارفرما یک شخص حقوقی محسوب شده و ملزم به رعایت مفاد قرارداد به مانند سایر افراد جامعه می‌باشد. لذا با توجه به اینکه این قراردادها در جهت منافع عمومی جامعه می‌باشد، قانونگذار در خصوص اهلیت اشخاصی که می‌توانند طرف قرارداد باشند و همچنین نحوه اجرای این قراردادها محدودیت‌هایی قائل شده است که طرفین قرارداد (پیمانکار و کارفرما) ملزم به رعایت آن هستند.

روشن نمودن ماهیت و جایگاه قراردادهای پیمانکاری (شرایط عمومی پیمان) همراه با تبیین آثار حقوقی این قراردادها از طریق مطالعات عمیق در کتب حقوقدانان و مطالعه‌ای در خصوص موضوع مذکور در قراردادهای خصوصی و شرایط عمومی پیمان (به عنوان قرارداد دولتی در بخش مقاطعه کاری) و تجزیه و تحلیل قوانین و آیین‌نامه‌هایی که در این مورد موجود است و تاکنون کمتر مورد توجه قرار گرفته اند، مانند: قانون محاسبات عمومی، قانون برنامه و بودجه، شرایط عمومی پیمان، آیین‌نامه‌های مربوط به پیمانکاری و قوانین مربوط به طرح‌های عمومی کشور (۱۳۶۸-۱۳۲۸) همچنین شناخت هر چه بیشتر نسبت به قراردادهای پیمانکاری و درک معنی و مفهوم ارائه خدمات به عموم افراد و اعمال حاکمیت مورد استفاده دولت در این قرارداد را می‌توان به عنوان اهداف کتاب حاضر بیان نمود.

این کتاب برای کارکنان دولت که طرف قرارداد به عنوان نماینده قرارداد را امضاء می‌نمایند، می‌تواند راهنما و راهگشا باشد و کارکنان مزبور در عمل از خطای خود آگاهی یابند. همچنین این کتاب برای پیمانکاران نیز می‌تواند مفید باشد. بنابراین جنبه کاربردی در اجرا دارد.

تاکنون به جز چند مورد، فعالیت چشمگیری در زمینه تحلیل حقوقی «دفترچه پیمان» و «دفترچه شرایط عمومی پیمان» و قراردادهای ناشی از آن به عمل نیامده است. همین مشکلات و مصائب و کم بودن منابع و تحقیقات دانشگاهی در این خصوص عزم نگارنده را در پیمودن راه ناهموار آغاز شده جزمتر کرد. زیرا احساس نمودم کاری که آغاز گردیده می‌تواند گرچه اندک ولی از جهت قدم گذاشتن در وادی جدید دارای ارزشهای خاص خود باشد. بدیهی است این نوشتار دارای اشکالات و نارسایی‌ها و نقایص نیز می‌باشد که امید است در ارزیابی اهل نظر مورد اغماض قرار گیرد.

محدوده‌ای که برای تحقیق در این کتاب در نظر گرفته شده است، تحلیل آثار (عام و خاص) حقوقی آن تعداد از قراردادهای پیمانکاری دولتی است که در چارچوب آیین‌نامه استانداردهای اجرای طرح‌های عمرانی مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۵ هیأت وزیران (و تبعاً دفترچه‌های «پیمان» و

«شرایط عمومی پیمان» سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور) منعقد گردیده است و یکطرف آن الزاماً یکی از دستگاه‌های اجرایی می‌باشد که اصطلاحاً «قرارداد پیمانکاری دولتی» نامیده می‌شود. بنابراین آن تعداد از قراردادهای پیمانکاری که یکطرف آن دستگاه‌های اجرایی نیستند و یا تابع ضوابط آیین‌نامه فوق نمی‌باشند مانند: قراردادهای مربوط به طرح‌های غیرعمرانی، از شمول بحث این کتاب خارج است.

شایان ذکر است آنچه مبنای تحقیق ما در این نوشتار می‌باشد، دفترچه شرایط عمومی پیمان مصوب سال ۱۳۷۸ سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی بوده که در حال حاضر جایگزین دفترچه شرایط عمومی پیمان سابق گردیده است (تا این تاریخ ملاک عمل دستگاه‌های اجرایی در انعقاد قراردادهای پیمانکاری بوده است).

در این کتاب سعی بر آن شده که با استفاده از نظریات علمای حقوق، قانون، شرایط عمومی پیمان و رویه قضایی در خصوص آثار حقوقی قراردادهای پیمانکاری دولتی مورد بحث قرار گیرد. به همین منظور، ضمن بیان ماهیت حقوقی قراردادهای پیمانکاری دولتی و اصول حاکم بر قراردادهای پیمانکاری دولتی و آیین انعقاد این قراردادها همچنین آثار عام و خاص حقوقی طرفین این‌گونه قراردادها در شرایط عمومی پیمان مورد تحلیل و کنکاش قرار می‌گیرد و تأثیر تعهدات، حقوق و اختیارات طرفین پیمان مزبور به بحث گذاشته می‌شود همچنین ضمانت اجرای تخلفات طرفین قراردادهای دولتی از آثار حقوقی این‌گونه پیمان‌ها تبیین می‌گردد.

این کتاب شامل: پیشگفتار، مقدمه، چهار بخش و نتیجه‌گیری کلی است. در مقدمه، بیان موضوع، هدف از تألیف و تدوین کتاب حاضر، محدوده و روش تحقیق بیان شده است. بخش اول، حاوی مطالبی در خصوص کلیات یعنی ماهیت حقوقی قرارداد پیمانکاری دولتی و اصول حاکم بر قراردادهای پیمانکاری دولتی و آیین انعقاد این قراردادها می‌باشد. بخش دوم به بیان مباحثی در مورد آثار عام قرارداد پیمانکاری دولتی می‌پردازد. در بخش سوم آثار خاص قرارداد مذکور تبیین می‌گردد که به موضوع تعهدات، حقوق و اختیارات طرفین پیمان در قراردادهای پیمانکاری دولتی (پیمانکار و کارفرما) پرداخته شده است که در فصل اول، از تعهدات پیمانکار و کارفرما سخن به میان آمده و در فصل دوم، حقوق و اختیارات طرفین قراردادهای پیمانکاری دولتی به بحث گذاشته می‌شود. بخش چهارم در خصوص ضمانت اجرای تخلفات طرفین پیمان از آثار حقوقی پیمان تشریح گردیده است.

بخش اول: کلیات (مفاهیم بنیادین)

طرح بحث:

آنچه امروزه تحت عنوان «قراردادهای پیمانکاری یا مقاطعه کاری» مطرح می‌گردند، پدیده‌هایی هستند که به مقدار زیادی معلول پیشرفت‌ها و توسعه اقتصادی و صنعتی جهان می‌باشند. پیچیدگی و تنوع پروژه‌های عظیم پیمانکاری که همگی معلول پیشرفت و توسعه خارق العاده علوم بشری است، این‌گونه قراردادها را در وضعیت پیچیده‌ای قرار می‌دهد که شناخت آنها را برای هر حقوقدانی مشکل می‌سازد. به طوری که برای پی‌بردن به ذات واقعی آنها به کنکاشی دقیق و ذهنی نکته بین نیاز دارد. بدین منظور و از آنجایی که شناخت واقعی مبنا و ماهیت آثار حقوقی قراردادهای پیمانکاری دولتی به شناخت دقیق مفهوم و ماهیت این نوع قراردادها بستگی تام دارد؛ لذا در این بخش ابتدا به بیان ماهیت حقوقی قرارداد پیمانکاری پرداخته می‌شود و پس از تعریف و تبیین مفهوم قرارداد پیمانکاری دولتی، میزان حاکمیت اراده طرفین در قراردادهای پیمانکاری دولتی تشریح می‌شود سپس در فصل دوم، پیمان و شرایط عمومی پیمان (به عنوان مصادیق رایج قراردادهای پیمانکاری) از نظر صوری و ماهوی تبیین می‌شود.

فصل اول- ماهیت حقوقی قراردادهای پیمانکاری دولتی

در این فصل، ابتدا تعریف و مفهوم قراردادهای پیمانکاری دولتی بیان می‌شود و سپس میزان حاکمیت اراده طرفین در قراردادهای پیمانکاری دولتی مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

مبحث اول- تعریف و مفهوم قراردادهای پیمانکاری دولتی

گفتار اول این مبحث، در خصوص تعریف لغوی و اصطلاحی قراردادهای پیمانکاری دولتی می‌باشد و در گفتار دوم، پیشینه تاریخی پیمان و شرایط عمومی پیمان به عنوان مصادیق رایج قراردادهای پیمانکاری بیان می‌گردد.

گفتار اول- تعریف لغوی و اصطلاحی قرارداد پیمانکاری دولتی

برای شناخت بهتر قرارداد پیمانکاری دولتی، تعریف لغوی و اصطلاحی واژگان قرارداد، پیمانکار، کارفرما و قرارداد پیمانکاری تبیین می‌شود.

بند اول- تعریف لغوی و اصطلاحی قرارداد

«قرارداد» در لغت مترادف با عقد و پیمان آورده شده است و پیمان را به معنای عهد، قرارداد، معاهده و میثاق بیان کرده‌اند.^۱

در اصطلاح حقوقی، واژه «قرارداد» مترادف با «عقد» است و «عقد» در قانون مدنی^۲ عبارت است از: اینکه یک یا چند نفر در مقابل یک یا چند نفر دیگر تعهد بر امری نماید و مورد قبول آنها باشد. می‌توان «قرارداد» را این‌گونه تعریف کرد که: قرارداد، توافق دو یا چند اراده مبنی بر ایجاد آثار حقوقی است. «قرارداد پیمانکاری دولتی» نیز یک عقد به مفهوم قانونی آن می‌باشد. (زیرا نتیجه توافق دو اراده است و منظور طرفین از تنظیم و انعقاد قرارداد، ایجاد تعهد می‌باشد) و باید واجد شرایط کلیه قواعد مربوط به قراردادها باشد. همچنین این‌گونه قراردادها با توجه به شرایط خاص آن که منافع عمومی جامعه را دربر دارد، باید واجد شرایطی خاص که قانونگذار مشخص نموده است، باشد.

پس از بیان تعریف فوق‌الذکر لازم است تعاریف لغوی و اصطلاحی «پیمانکار» و «کارفرما» به عنوان ارکان اصلی قرارداد مذکور نیز آورده شود.

۱- دکتر محمد معین: فرهنگ معین (فارسی)، جلد اول، انتشارات امیرکبیر، تهران، ۱۳۸۳، ص ۸۹۱ و دکتر علی اکبر دهخدا: فرهنگ متوسط دهخدا، جلد دوم، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۸۵، ص ۶۸۱.

۲- ماده ۱۸۳ قانون مدنی.

بند دوم- تعریف لغوی و اصطلاحی پیمانکار

«پیمانکار» در لغت به معنی کسی که انجام دادن کاری را در برابر پول معینی برعهده بگیرد، آمده است و آن را مترادف با «مقاطععه کار» دانسته‌اند.^۱

در تعریف اصطلاحی «پیمانکار» گفته شده: آنکه شغل او تعهد به فعل (ساختمان و بنا و راه و غیره) و یا حمل و نقل کالا به صورت عمده باشد. به عبارت دیگر، شخص حقوقی است که سوی دیگر امضاء کننده پیمان است و اجرای موضوع پیمان را براساس اسناد و مدارک پنهان به عهده گرفته است. (ماده ۷ شرایط عمومی پیمان)

در تعریف اصطلاحی «مقاطععه کار» که مترادف با «پیمانکار» می‌باشد، آمده است: کسی که ضمن عقد قرارداد یا پیمان یا صورت مجلس مناقصه، انجام هرگونه عمل و یا فروش کالایی را با شرایط مندرج در قرارداد یا پیمان یا صورت مجلس مناقصه در قبال مزد یا بها و به مدت معین تعهد نماید (ماده ۱۱ قانون مالیات بر درآمد و املاک مزروعی و مستغلات و حق تمبر مصوب ۱۳۳۵/۱/۱۶).^۲

بند سوم- تعریف لغوی و اصطلاحی کارفرما

«کارفرما» در لغت به معنی «صاحب کار» و آنکه به کاری فرمان دهد، آمده است. گرچه کارفرما صاحب تمام یا قسمتی از کار می‌باشد، ولی هر صاحب کاری کارفرما نیست. به عنوان مثال: صاحب کارهایی که خود به کار می‌پردازند و از کسی دستور نمی‌گیرند، کارفرما محسوب نمی‌شوند.^۳

در اصطلاح، آنکه پیمانکار به دستور و به نفع او، تعهد به فعل و غیر می‌کند، کارفرماست. به بیانی دیگر، کارفرما شخص حقوقی است که یک سوی امضاء کننده پیمان است و عملیات موضوع پیمان را براساس اسناد و مدارک پیمان به پیمانکار واگذار کرده است (ماده ۶ شرایط عمومی پیمان). شایان ذکر است در قوانین از «دولت» به عنوان کارفرما نام برده شده است ولی «دولت» کارفرما نیست چون کارفرما کسی است که دستور می‌دهد؛ در حالی که دولت به کسی دستور نمی‌دهد، فقط خط مشی کلی را بیان می‌کند و این عبارت از باب مسامحه بیان شده است.

۱- دکتر حسن عمید: فرهنگ عمید، انتشارات امیرکبیر، تهران، ۱۳۸۹، ص ۳۹۸ و دکتر محمد معین: فرهنگ معین (فارسی)، ص ۸۹۱.

۲- دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی: ترمینولوژی حقوق، نشر گنج دانش، چاپ بیست و یکم، ۱۳۹۰، شماره ۵۳۹۲، ص ۶۷۶.

۳- دکتر محمد معین: فرهنگ معین (فارسی)، ص ۹۹۰.

بند چهارم- تعریف لغوی و اصطلاحی قرارداد پیمانکاری

در تعریف لغوی «قرارداد پیمانکاری» گفته اند: قراردادی است که به موجب آن پیمانکار در قبال دریافت وجهی معین، اجرای موضوع پیمان را در مقابل کارفرما تعهد می‌نماید.^۱

در اصطلاح، «مقاطععه یا پیمانکاری» قراردادی است که به موجب آن دولت یا مؤسسات و سازمان‌های عمومی انجام عمل یا فروش کالایی را با شرایط معینی در برابر مزد و در مدت معین به شخص حقیقی یا حقوقی به نام پیمانکار (مقاطععه کار) واگذار می‌کند.^۲ موضوع پیمان ممکن است ایجاد ساختمان یا حمل و نقل و یا تهیه و تدارک کالا یا انجام عملی باشد (ماده ۱۱ قانون مالیات بر درآمد ۱۳۳۹). مطابق این تعریف، پیمانکاری سه نوع است:

۱. پیمانکاری ساختمان و پل و راهسازی و تأسیسات دیگر.
۲. پیمانکاری حمل و نقل مانند: نفرات یا محمولات نفتی.
۳. پیمانکاری فروش یا تهیه و تدارک کالا.

در قوانین مختلف که مربوط به حقوق خصوصی است نامی از پیمانکار (مقاطععه کار) یا قرارداد پیمانکاری به چشم نمی‌خورد. برخلاف ایران، در فرانسه، قانون مدنی آن کشور در ماده ۱۷۷۹ قرارداد اجاره خدمات را به سه قسمت تقسیم کرده است:

۱. قرارداد کار یا خدمت
۲. اجاره متصدیان حمل و نقل
۳. مقاطعه کاری.

آنچه در مورد قرارداد پیمانکاری رایج است، همان «قرارداد پیمانکاری یا مقاطعه دولتی» می‌باشد که طبق شرایط عمومی پیمان، پیمانکار که یک شخصیت حقوقی است، اجرای عملیات موضوعی را به عهده می‌گیرد.^۳ همچنین «قرارداد مقاطعه یا پیمانکاری» تابع قانون محاسبات عمومی و آیین‌نامه معاملات دولتی است و تشریفات مزایده و مناقصه نیز خاص این قراردادها است.^۴

۱- همان.

۲- به موجب ماده ۲۳ قانون برنامه و بودجه کشور مصوب سال ۱۳۵۱ و اصلاحات بعدی آن، شرایط عمومی پیمان در کلیه پیمانکاری‌های ساختمانی و طرح‌های عمرانی مربوط به دولت باید مورد استفاده قرار بگیرد.

۳- ماده ۴ شرایط عمومی پیمان، مصوب سال ۱۳۷۸ هیأت وزیران.

۴- دکتر منوچهر طباطبایی مؤتمنی: مفهوم، انواع و قواعد حاکم بر قراردادهای عمومی، مجله پژوهش‌های حقوقی، شماره ۷، نیمسال اول ۱۳۸۴، صص ۱۰۶ و ۱۰۷.

به طور کلی قراردادهای پیمانکاری دولتی به قراردادهایی گفته می‌شود که اولاً: یک طرف آن الزاماً یکی از دستگاه‌های اجرایی^۱ و طرف دیگر یک شخصیت حقوقی حقوق خصوصی باشد که شخصیت مزبور عموماً یک شرکت پیمانکاری است.^۲ ثانیاً: موضوع قرارداد انجام عملیات اجرایی یک طرح عمرانی از قبیل: راه، بنای ساختمان، ایجاد پل‌ها و سدها، لوله کشی آب یا گاز و نظایر آن باشد. ثالثاً: قرارداد فیما بین دستگاه اجرایی و شرکت پیمانکاری براساس دفترچه پیمان و شرایط عمومی پیمان که بر مبنای آیین‌نامه استانداردهای اجرایی طرح‌های عمرانی موضوع ماده ۲۳ قانون برنامه و بودجه سال ۱۳۵۱ تهیه گردیده، تنظیم شود.

همچنان‌که از تعریف فوق برمی‌آید، بارزترین تفاوت این گونه قراردادهای پیمانکاری خصوصی منعقد بین اشخاص آن است که اولاً: طرفین این قراردادها در تهیه بخش عمده مفاد قرارداد و تعیین آثار آن نقشی ندارند و به عبارت دیگر، نه تنها پیمانکار با یک قرارداد از پیش تنظیم شده روبروست بلکه خود دستگاه اجرایی مربوطه نیز جز در مواردی که مشخصاً به نفع دولت باشد یا نوع و مقتضای کار ایجاب کند، قادر به تغییر مفاد آن نیست. ثانیاً: این قراردادها در مواردی از قواعد حاکم بر حقوق مدنی پیروی نکرده و تابع مقررات خاص حقوقی عمومی هستند.

شایان ذکر است قرارداد پیمانکاری بیشتر در مورد عملیات ساختمانی مرسوم است. یعنی پیمانکار را بیشتر در مورد ساخت و ساز می‌شناسند و عموماً قراردادهای پیمانکاری چه در حوزه حقوق خصوصی و چه در حوزه حقوق عمومی مربوط به عملیات ساختمانی و ساخت و ساز می‌باشد. قراردادهای پیمانکاری ساخت یا مقاطعه کاری کامل‌ترین نوع قراردادهای دولتی^۳

۱- مطابق بند ۱۱ ماده ۱ قانون برنامه و بودجه مصوب سال ۱۳۵۱، منظور از دستگاه اجرایی وزارتخانه‌ها، نیروها و سازمان‌های تابعه ارتش، استانداری و فرمانداری کل، شهرداری و مؤسسات شهرداری، مؤسسه وابسته به دولت، شرکت دولتی، مؤسسه عمومی عام المنفعه و مؤسسه اعتباری تخصصی است که عهده‌دار اجرای قسمتی از برنامه سالانه باشد. به عبارت دیگر، دستگاه اجرایی مفهومی جز دولت ندارد. «به نقل از: دکتر منوچهر طباطبایی مؤتمنی: حقوق اداری، جلد ۲، نشر دانشگاه تهران، ۱۳۸۰، ص ۴۹»

۲- آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و ارجاع کار به شرکت‌های پیمانکاری، ساختمانی، تجهیزاتی وابسته به بخش خصوصی مصوب ۱۳۶۰/۲/۳۰ شرکت‌های پیمانکاری را اینچنین تعریف نموده است: «شرکت پیمانکاری، ساختمانی یا تأسیساتی یا تجهیزاتی، شخصی است حقوقی که برای انجام عملیات ساختمانی یا تأسیساتی یا تجهیزاتی طبق قوانین حقوق اساسی ایران به صورت شرکت سهامی خاص تأسیس و به ثبت رسیده و کلیه سهام آن متعلق به اشخاص حقیقی ایران در بخش خصوصی باشد.»

۳- قراردادهای عمومی یا دولتی، قراردادی است که بین دولت یا یک سازمان دولتی و یک شخص حقوقی حقوق خصوصی اعم از اتباع داخلی یا خارجی منعقد می‌گردد و معمولاً به منظور اداره خدمات عمومی یا بهره‌برداری از منابع و ثروت‌های ملی منعقد می‌شود.

به شمار می‌روند.^۱ قراردادهای مزبور عموماً مشتمل بر یک موافقتنامه^۲، شرایط عمومی پیمان^۳، شرایط خصوصی پیمان^۴، جدول زمانبندی کلی^۵، فهرست بهاء و مقادیر کار^۶، مشخصات فنی

قراردادهای عمومی را با قراردادهای حقوق خصوصی دولت نباید اشتباه کرد. قراردادهای اخیر که معمولاً از نظر مبلغ، معاملات کوچکی را تشکیل می‌دهند (جز در مورد معاملاتی که طبق قانون محاسبات عمومی و آیین‌نامه → ← معاملات دولتی ترک مناقصه یا مزایده مجاز است) تابع قواعد و احکام مدنی هستند و این یک امتیاز به سود دولت است که می‌تواند برای انجام خدمات عمومی برحسب اقتضا همانند افراد قراردادهایی منعقد می‌نماید که تابع احکام حقوق مدنی خواهد بود. «به نقل از: دکتر منوچهر طباطبایی مؤتمنی: مفهوم، انواع و قواعد حاکم بر قراردادهای عمومی، صص ۱۰۲ و ۱۰۳ و ۱۰۵».

اقسام قراردادهای عمومی به قرار ذیل می‌باشد:

قراردادهای اداری که مهم‌ترین این‌گونه قراردادها عبارتند از: قرارداد مقاطعه یا پیمانکاری، قرارداد امتیاز خدمات عمومی یا بهره برداری از منابع طبیعی و غیره، قرارداد استخدای، قراردادهای انجام یا ارائه خدمت عمومی، قرارداد خدمات امنیتی و حراستی

پیمان جمعی کار و قراردادهای فردی کار

قراردادهای بانکی

قراردادهای بیمه

قراردادهای نفتی.

ابراهیم اسماعیلی هریسی: مبانی حقوق پیمان، نشر یادآوران، ۱۳۹۰، ص ۷۷.

۲- گرچه موافقتنامه جزء کوچکی از پیمان است، اما این جزء کوچک به قدری مهم و اساسی است که اجزاء و مدارک دیگر پیمان حول محور آن جزء کوچک می‌چرخد. این جزء به مانند هسته ای است که حیات پیمان به آن بستگی دارد یا پایه و اساسی است که این بنای عظیم حقوقی بر روی آن استوار گردیده است. زیرا توافق اراده طرفین (پیمانکار و کارفرما) و تراضی آنها در موافقتنامه تبلور یافته و سایر اسناد و مدارک پیمان اعم از شرایط عمومی، شرایط خصوصی و دیگر مدارک الحاقی تابع آن اصل و پایه‌اند. «به نقل از: همان»

۳- شرایط عمومی عبارت است از: تعهدات تبعی غیرقابل تغییر و عام حاکم بر پیمان و اگرچه از نظر حقوقی، شرایط پیمان (اعم از عمومی و خصوصی) نسبت به موافقتنامه جنبه فرعی و تبعی دارد لکن پررنگ‌ترین قسمتهای پیمان را شرایط یاد شده تشکیل می‌دهند. «به نقل از: همان، ص ۸۴»

۴- شرایط خصوصی عبارت است از: تعهدات تبعی که با توجه به شرایط عمومی متناسب با وضعیت و ماهیت هر یک از انواع قراردادهای پیمانکاری در محدوده تعیین شده تغییر می‌کند. اساساً محدوده شرایط خصوصی و قالب و عبارات دقیق آن در پیمان تعیین شده و این قالب باید متناسب با موضوع پیمان تکمیل گردد. «به نقل از: همان، ص ۸۷»

۵- محدوده برنامه زمانی کلی، همان مدت اولیه پیمان است که در پیمان درج می‌شود. مثلاً در برنامه زمانی کلی برای هر یک از مراحل اجرای کار، زمان مشخصی منظور می‌شود تا به عنوان مثال از یک تاریخ معین تا تاریخ معین دیگر عملیات پی کنی و از تاریخ دیگر تا تاریخ معین دیگر عملیات بتن ریزی و از تاریخ فلان تا تاریخ فلان عملیات فلان در نظر گرفته می‌شود تا اینکه در نهایت تاریخ اتمام عملیات و تحویل موقت معلوم و معین گردد. «به نقل از: همان، ص ۸۹»

۶- فهرست‌بها، مجموعه ای متحدالشکل شامل: شرح ردیف، فصول مختلف و دستورالعمل‌های لازم جهت نحوه پرداخت هزینه کارهای عمرانی است. این مجموعه همه ساله از سوی سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور منتشر و مبنای کار طرفین پیمان قرار می‌گیرد.

مقادیر کار، حجم یا کمیت انجام کار طبق طبقه بندی موجود در فهرست‌بها را «مقایر کار» می‌نامند.

(مشخصات فنی عمومی^۱، مشخصات فنی خصوصی^۲) و نقشه‌های اجرایی است.^۳ از لحاظ تعارض اسناد، مفاد موافقتنامه بر مفاد شرایط عمومی پیمان، مفاد شرایط عمومی پیمان بر شرایط خصوصی و مفاد شرایط خصوصی پیمان بر مفاد اسناد تکمیلی^۴ و قراردادهای الحاقی اولویت دارند، به گونه‌ای که هیچ‌گاه شرایط خصوصی نمی‌تواند مفاد شرایط عمومی و شرایط عمومی نمی‌تواند مفاد موافقتنامه را نقض کند.^۵

از تعریف لغوی و اصطلاحی پیمان و قرارداد پیمانکاری دولتی که بگذریم آنچه در این مبحث با اهمیت است، شناخت ماهیت حقوقی این گونه قراردادهای است؛ بدین منظور به تعاریفی نیز اشاره می‌کنیم که در دفترچه شرایط عمومی پیمان و قوانین و آیین‌نامه‌های پراکنده در این زمینه وجود دارد. علت رجوع به این دفترچه و نیز قوانین پراکنده‌ای که در زمینه پیمانکاری مطرح می‌باشند نیز آن است که آنچه در این نوشتار مورد لحاظ قرار می‌گیرد، پیمانکاری دولتی است. این قراردادها از آنجایی که در بیشتر موارد با حقوق و منافع عمومی جامعه ارتباط مستقیم دارند، عمدتاً از منظر حقوق اداری مورد مطالعه قرار می‌گیرند. بر این اساس، در تدوین این نوشتار نیز سعی شده تا این دیدگاه به فراموشی سپرده نشود. در جهت نیل به این هدف، مبنای این کتاب، دفترچه شرایط عمومی پیمان (مصوب سال ۱۳۷۸ سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی) و قوانین و آیین‌نامه‌ها و

فهرست‌بها و مقایر کار بدان جهت تمهید شده تا ضابطه مشخصی برای قیمت کالاهای منصوب و مورد مصرف در موضوع پیمان وجود داشته باشد و صورت وضعیت‌های پیمانکار براساس آن ضابطه محاسبه و پرداخت گردد. «به نقل از: همان، ص ۴۲»

۱- مشخصات فنی عمومی عبارت است از: استانداردها، ویژگی‌های فنی عمرمی و شرایط انجام کار که طبق دستورالعمل‌های لازم الاجرا (دستورالعمل‌های سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور) یا مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی یا مقررات ملی ساختمان تعیین می‌گردد. «به نقل از: همان، ص ۴۳»

۲- مشخصات فنی خصوصی، با توجه به شرایط ویژه یک پروژه ممکن است برخی از مشخصات فنی مورد تجدیدنظر و بعضاً به لحاظ دقت و استاندارد تغییر یابند، این مشخصات میزان رواداری (تلورانس) شرایط فنی اجرای کار، نحوه استفاده از مصالح و فرآیند کار را تغییر دهند. این مشخصات در اسناد و مدارک پیمان ضمیمه و یا ارجاع می‌شوند. در ضمن هرگاه دوگانگی مربوط به مشخصات فنی پیدا شود، اولویت به ترتیب با مشخصات فنی خصوصی، نقشه‌های اجرایی و مشخصات فنی عمومی است. «به نقل از: همان، ص ۴۳»

۳- ماده ۲ موافقتنامه پیمان.

۴- اسناد و مدارک فنی و اجرایی نظیر: نقشه‌ها، دستورکارها، مشخصات فنی و صورت‌مجلس و مکاتبات می‌باشد که حین اجرای کار و در چارچوب موضوع پیمان به پیمانکار و کارفرما ابلاغ می‌شود. طبعاً اسناد تکمیلی علیه طرفین در مراجع اداری و قضایی در صورتی قابل استناد و مبنای کار خواهد بود که در چارچوب اسناد و مدارک اصلی تهیه و تدوین شده باشند. در ماده ۲ شرایط عمومی پیمان ترتیب اولویت اسناد ذکر شده است. «به نقل از: همان پیشین، ص ۴۴»

۵- دکتر محمد علی اعلایی فرد: اصول حاکم بر قراردادهای پیمانکاری دولتی، مجله حقوقی عدالت آراء، شماره اول، پاییز ۱۳۸۴، ص ۵۸.

دستورالعمل‌های پراکنده‌ای که در این زمینه وجود دارند، قرار داده‌ایم. هرچند این دیدگاه مبتنی بر حقوق اداری تا حد ممکن با قواعد حقوق خصوصی نیز تلفیق داده شده است.

دفترچه پیمان و شرایط عمومی پیمان به عنوان مصادیق قراردادهای پیمانکاری دولتی (که شرح آن در مباحث آتی خواهد آمد)، مطرح می‌باشد. دفترچه شرایط عمومی پیمان در فصل اول خود که به تعاریف و مفاهیم اختصاص یافته، با اینکه اصطلاحات گوناگونی را تعریف نموده است، مانند: پیمان، موافقتنامه، پیمانکار، کارفرما و... اما متضمن هیچ تعریفی از قرارداد پیمانکاری نیست. با این وجود، شاید بتوان از جمع مواد ۱، ۶ و ۷ آن به تعریفی از قرارداد پیمانکاری دست یافت. به موجب ماده ۱ شرایط عمومی پیمان: «پیمان، مجموعه اسناد و مدارکی است که در ماده ۲ موافقتنامه پیمان، درج شده است.» مطابق ماده ۶ شرایط عمومی پیمان: «کارفرما، شخص حقوقی که یک سوی امضاء کننده پیمان است و عملیات موضوع پیمان را براساس اسناد و مدارک پیمان، به پیمانکار واگذار کرده است. نمایندگان و جانشین‌های قانونی کارفرما، در حکم کارفرما می‌باشند.» براساس ماده ۷ شرایط عمومی پیمان: «پیمانکار، شخص حقوقی یا حقیقی است که سوی دیگر امضاء کننده پیمان است و اجرای عملیات موضوع پیمان، به عهده گرفته است. نمایندگان و جانشین‌های قانونی پیمانکار، در حکم پیمانکار می‌باشند.»

از جمع مواد مذکور می‌توان چنین تعریفی را از قرارداد پیمانکاری ارائه داد: «قراردادیست که به موجب آن پیمانکار در قبال دریافت وجهی معین اجرای موضوع پیمان را در مقابل کارفرما تعهد می‌نماید.»^۱ به عبارت دیگر، می‌توان گفت: در ایران دفترچه شرایط عمومی پیمان و دیگر قوانین قرارداد پیمانکاری را تعریف نکرده‌اند اما به طور کلی می‌شود این چنین گفت که قرارداد پیمانکاری، قراردادی است که شخص یا اشخاص حقیقی یا حقوقی (مقاطع کار) انجام عمل یا اعمالی را در مقابل بهای مقاطعه کاری و یا حق الزحمه از پیش تعیین شده برای دیگران

۱- ماده ۱۱ قانون مالیات بر درآمد مصوب سال ۱۳۳۹ نیز تعریفی مشابه از قرارداد پیمانکاری ارائه می‌دهد. به موجب این ماده: «مقاطععه یا پیمانکاری دولتی قراردادی است که به موجب آن اداره یا مؤسسه دولتی، انجام عمل یا فروش کالایی را با شرایط معینی در قبال مزد یا بهاء و در مدت معینی به شخص یا اشخاص معین به نام «مقاطععه کار» واگذار می‌کند. موضوع مقاطعه ممکن است ایجاد ساختمان یا حمل و نقل یا راه سازی یا تهیه و تدارک کالا یا انجام عمل دیگر باشد.» «به نقل از: شرایط عمومی پیمان، مسایل و چالش‌ها، مجله توسعه، ص ۱۶.»

(مقاطععه دهنده) انجام می‌دهند. در واقع پیمانکاری، قراردادی است که در آن پیمانکار طی موافقتنامه پیمان برای دوره زمانی مشخص انجام یا تکمیل کار را برعهده می‌گیرد.^۱

گفتار دوم - پیشینه تاریخی قراردادهای پیمانکاری دولتی

تا قبل از سال ۱۳۵۱ هر یک از سازمان‌های دولتی که نیاز به انعقاد قرارداد پیمانکاری داشتند، با توجه به سلیقه‌ها و شرایط و ویژگی‌های موردی و شخصی، قراردادهای خود را با یک سلسله مقررات دلخواه تنظیم می‌نمودند و در نتیجه، آشفتگی کامل بر فضای پیمانکاری با دولت حکمفرما بود ولی به علت کم بودن تعداد این گونه قراردادهای این آشفتگی و اعمال سلیقه‌ها چندین چشمگیر به نظر نمی‌رسید. به عبارت دیگر، تا سال ۱۳۵۲ ضوابط و مقررات حاکم بر معاملات دولتی از جمله قراردادهای مربوط به طرح‌های عمرانی موسوم به «قراردادهای پیمانکاری» شرایط مندرج در آیین‌نامه معاملات دولتی مصوب ۱۳۳۴/۴/۱۰ و تغییرات بعدی آن مصوب ۱۳۵۰/۲/۱۱ بود ولی در تاریخ ۱۳۵۲/۴/۳۰ به تجویز ماده ۲۳ قانون برنامه و بودجه کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۵ سازمان برنامه و بودجه به منظور تعیین معیارها و استانداردها همچنین اصول کلی و شرایط عمومی قراردادهای دولتی (اداری) مربوط به طرح‌های عمرانی آیین‌نامه ای با عنوان «آیین‌نامه استانداردهای اجرای طرح‌های عمرانی» تهیه و به تصویب هیأت وزیران رسید و قراردادهای مربوط به طرح‌های عمرانی را از شمول آیین‌نامه معاملات دولتی خارج نمود و تحت ضوابط آیین‌نامه مذکور قرار داد.^۲ از جمله این دستورالعمل‌ها دو دفترچه به نام‌های «پیمان» و «شرایط عمومی پیمان» با اصلاحات بعدی است که اصول و شرایط عمومی قراردادهای دولتی (اداری) مربوط به طرح‌های عمرانی در آنها ذکر گردیده و دستگاه‌های اجرایی موظف هستند در قراردادهایی که برای اجرای طرح‌های عمرانی با پیمانکاران واجد صلاحیت منعقد می‌نمایند، مفاد این دو دفترچه را مورد عمل قرار دهند. در همین راستا، از سال ۱۳۵۲ قراردادهای متنوع و متعددی بر پایه این دو دفترچه منعقد شد و به تبع آن دعاوی متعدد و متنوعی در مراجع قضایی مطرح و آراء گوناگونی صادر گردید.

۱- محمد شمعی: تحلیل ماهیت و آثار قرارداد اداری در حقوق ایران، ص ۴۸.

۲- ماده ۲۳ قانون برنامه و بودجه: «سازمان برای تعیین معیارها و استانداردها همچنین اصول کلی و شرایط عمومی قراردادهای مربوط به طرح‌های عمرانی آیین‌نامه‌ای تهیه و پس از تصویب هیأت وزیران براساس آن دستورالعمل لازم به دستگاه‌های اجرایی ابلاغ می‌نماید و دستگاه‌های اجرایی موظف به رعایت آن می‌باشند.»

گذشت ایام و پیدایش نیازهای جدید که خود معلول رشد زندگی شهرنشینی و توسعه صنعت می‌باشد، ضرورت تصویب مقررات جدید و کامل‌تری را در خصوص شرایط عمومی پیمان ایجاب می‌نمود و به همین منظور، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی به عنوان متولی قانونی امر، تحلیل و تجدیدنظر در پیمان و شرایط عمومی و خصوصی منضم به آن را در دستور کار خود قرار داد و با استفاده از نظریات کارشناسان خود و تشکیل جلساتی با حضور نمایندگان و تشکلهای مختلف صنفی و بحث و تبادل نظر پیرامون موضوع، تغییرات و اصلاحات معینی در مواد پیمان و شرایط عمومی و خصوصی منضم به آن را به عمل آورد که پس از طی مراحل قانونی و تصویب آن از سوی مراجع ذیصلاح نهایتاً به صورت مجموعه ای با عنوان «موافقت نامه شرایط عمومی و شرایط خصوصی پیمان» مبادرت به بازنگری در دفترچه مذکور و ابلاغ و اجرا به سازمان‌های دولتی و دستگاه‌های اجرایی نمود که مقررات جدید در تاریخ ۱۳۷۸/۳/۳ منتشر و در کل کشور لازم الاجرا شد و به کلیه دستگاه‌ها و سازمان‌های دولتی ابلاغ گردید و آنها بنا بر تکلیف صریح قانونی موظف گردیدند که کلیه قراردادهای مربوط به کارها و عملیات ساختمانی و تأسیساتی که یکطرف آنها یکی از سازمان‌های دولتی و دستگاه‌های اجرایی باشد، به صورت «قرارداد نمونه» با مقررات و مفاد کلی یکسان منطبق نمایند و دفترچه «شرایط عمومی پیمان» جزء لاینفک کلیه قراردادهای پیمانکاری که با دولت منعقد می‌شد، قرار دهند. همچنین در اجرای موضوع قرارداد بین پیمانکاران و کلیه دستگاه‌های دولتی مفاد دفترچه مزبور و سایر مدارک ضمیمه، حاکم نمایند.

بنابراین پیمان و شرایط عمومی پیمان یک قرارداد نمونه «تیپ» استاندارد است که در مورد قراردادهای پیمانکاری مورد استفاده دستگاه‌های دولتی (به خصوص در قراردادهای ساختمانی و تأسیساتی) قرار می‌گیرد و دستگاه‌های دولتی معمولاً در مقام تنظیم قراردادهای مسبوق به مناقصه در طرح‌های عمرانی از این دو نمونه استفاده می‌کنند که با توجه به ماده ۲۳ قانون برنامه و بودجه کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۵ سازمان برنامه و بودجه رعایت شرایط عمومی قراردادهای که در دفترچه شرایط عمومی پیمان آمده است، برای کلیه دستگاه‌های دولتی و شهرداری‌های مجری طرح‌های عمرانی (کارهای ساختمانی و تأسیساتی، توسعه‌ها بر شبکه‌های آبیاری، برق و گازرسانی و غیره) الزامی است و به بیان دیگر، این شرایط در مورد قراردادهای دولتی ذیربط جزء قواعد آمره است. پیمان و دفترچه شرایط عمومی پیمان برحسب نوع قرارداد و اهمیت موضوع ممکن است منضمات مختصر یا مفصل داشته باشد.

قراردادهای موضوع ماده ۲۳ قانون برنامه و بودجه کشور^۱ با توجه به این ویژگی که دستگاه اجرایی دولت یا سازمان یا اداره مسئول اجرای طرح (تحت عنوان کارفرما) به عنوان یکطرف قرارداد حافظ حقوق عامه می‌باشد، از مقدمات و ترتیبات خاصی پیروی می‌کند و هدف از آن ابتدا حفظ منافع عموم جامعه و منافع بیت المال توسط دولت می‌باشد و سپس دستیابی به یک حداقل استاندارد و مطلوب جهت کارهای عمرانی متعلق به عموم جامعه و در نهایت، ایجاد نظمی هماهنگ در فرم و شکل این قراردادها می‌باشد. لذا طرف قرارداد باید شرایط انعقاد آن با دولت به عنوان کارفرما و تشریفات ناظر بر آن همچنین قوانین حاکم (آگاهی از قوانین و مقررات مربوط به کار، بیمه های تأمین اجتماعی، مالیات‌ها، عوارض شهرداری، مقررات حفاظت فنی و بهداشت کار و سایر قوانین) را بداند و با علم و آگاهی از ملاحظات مذکور و توانایی های خود در انجام موضوع پیمان به انعقاد آن اقدام نماید تا موجب ورود خسارت به دولت و خود نشود. از این رو، پیمانکار باید مطالعات کافی راجع به قرارداد و قوانین حاکم بر آن داشته باشد.^۲ در اثر پذیرش قرارداد اداری مذکور پیمانکار موظف به انجام الزامات (تکالیف قانونی) می‌شود.

گفتار سوم- پیمان و شرایط عمومی پیمان (به عنوان مصادیق رایج قراردادهای پیمانکاری دولتی)

پیمان و شرایط عمومی پیمان^۳ به عنوان یکی از مصادیق رایج قراردادهای پیمانکاری دولتی مطرح می‌باشد. در این گفتار، پیمان و شرایط عمومی پیمان را از نظر صوری و ماهوی مورد تحلیل قرار می‌گیرد سپس پیشینه تاریخی آن تبیین می‌شود.

۱- مصوب سال ۱۳۵۱ هیأت وزیران.

۲- پس از اینکه پیمانکار مطابق آیین نامه معاملات دولتی اقدام به شرکت در مناقصه نمود یا برطبق مقررات راجع به ترک تشریفات در معاملات دولتی جهت انعقاد قرارداد با کارفرمای دولتی برگزیده شد، ابتدائاً باید موضوعاتی چون مقررات حاکم و تکالیفی که به تبع ایجاد رابطه قراردادی با مجموعه دولتی برعهده خواهد گرفت اطلاع یابد تا بدین صورت بعداً نتواند به عذر عدم اطلاع و جهل خود استناد نماید. علاوه بر آن، از آنجا که پیمانکار می‌بایست با توان علمی و عملی کافی جهت اجرای کار در مناقصه شرکت و مبادرت به انعقاد قرارداد نماید، کارفرما در همان آغاز کار تضمین لازم برای این امر را از پیمانکار اخذ می‌کند تا در صورتی که در هر مرحله از کار خلاف آن به اثبات رسید، بتواند خسارت خود را از محل این تضمین بدون مراجعه به مراجع قضایی جبران نماید.

۳- تعهدات و التزامات مندرج در شرایط عمومی پیمان جنبه عام دارد که باید در تمامی قراردادهای پیمانکاری رعایت شود و اساساً هیچگونه تغییری نباید در آنها ایجاد شود. به عبارت دیگر، شرایط عمومی پیمان شرایطی است که اصول کلی حاکم بر پیمان را تعیین می‌کند. در حقیقت شرایط عمومی یک چارچوب کلی است که بسیاری از تکالیف، حقوق

بند اول- شرایط عمومی پیمان از نظر صورتی (شکلی)

در قراردادهای پیمانکاری که بیشتر به کارهای ساختمانی و تأسیساتی مربوط می‌شود، دولت به عنوان رکن اصلی این قرارداد بر آن شده تا مجموعه محکم و منسجمی تهیه نماید و بدین وسیله بتواند رابطه قراردادی بین خود و طرف قرارداد (پیمانکار) را براساس آن تنظیم نماید. این مجموعه تحت عنوان «شرایط عمومی پیمان» نام گرفته است که در سال ۱۳۵۳ و ضمن ماده ۲۳ قانون برنامه و بودجه، دولت و کلیه دستگاه‌های اجرایی ملزم گردیده‌اند تا در کلیه امور مربوط به طرح‌های عمرانی این مجموعه را مورد عمل قرار دهند.^۱

قراردادهای پیمانکاری دولتی که در خصوص امور مربوط به طرح‌های عمرانی و تأسیساتی باشد، به موجب این حکم قانونگذار، موضوع شرایط عمومی پیمان قرار خواهد گرفت که به همین مناسبت به آن «قرارداد عمومی موضوع شرایط عمومی پیمان» اطلاق می‌گردد. دفترچه شرایط عمومی پیمان از نظر شکلی مانند سایر قراردادها که بر روی اوراق مخصوصی (اعم از رسمی و عادی) حدود تعهدات طرفین عقد نوشته می‌شود، سندی کتبی می‌باشد که شامل نوشته‌هایی که حدود تعهدات کارفرما (دولت) و کلیه اختیارات مربوط به آن همچنین تمامی تعهدات پیمانکار و شروط قرارداد به طور کامل مشخص و معین شده است. به عبارت دیگر، می‌توان گفت: دفترچه شرایط عمومی پیمان سند متعلق به قراردادهای پیمانکاری دولتی است که مربوط به مقاطعه کاری‌ها (پیمانکاری‌ها) می‌باشد و حدود تعهدات هر کدام از طرفین قرارداد (دولت و پیمانکار) در آن قید شده است. دفترچه مذکور حاکی از چند مطلب است:

نخست اینکه، کلیه اهداف و مقاصد طرفین قرارداد به صورت مکتوب درآمده و دلیل بر توافق آنها در موضوع قرارداد می‌باشد که به تأیید و امضای طرفین قرارداد (دولت و پیمانکار) رسیده است.

دوم اینکه، بدین وسیله ماهیت این توافق از نظر شکل انعقاد قرارداد مشخص می‌گردد و بدین سان مفاد این دفترچه بیانگر این است که آن عقد از جمله عقود معوض عهدی است تعهدی را در برابر طرف مقابل کارفرما (دولت) برعهده گرفته است (مانند: انجام عملیات ساخت و احداث

و مسئولیتهای کارفرما و پیمانکار در آن قید شده است. طرفین عملکرد خود را در مورد اجرای یک پروژه در همان چارچوب تنظیم می‌کنند. «به نقل از: ابراهیم اسماعیلی هریسی: مبانی حقوق پیمان، ص ۸۶»
 ۱- دکتر ولی الله انصاری: پیمان‌های دولتی در فرایند تحول نظریه‌ها، ص ۳۷.

تأسیسات) و در مقابل، دولت نیز تعهد به پرداخت وجه پیمان را پذیرفته و این چنین است که هر کدام از طرفین قرارداد در مقابل دیگری متعهد به انجام کاری شده‌اند.

سوم اینکه، این مطلب را باید در نظر داشت که موضوع هر قرارداد از دو حالت خارج نیست: موضوع قرارداد یا انتقال مال و تحویل کالا است یا انجام عملی می‌باشد که با توجه به دفترچه شرایط عمومی پیمان و با امعان نظر در تعهدات طرفین این نتیجه حاصل می‌گردد که قراردادهای مزبور از مقوله فرض دوم ناشی شده است. زیرا موضوع این قرارداد انجام یک عمل از طرف پیمانکار به عنوان شخص متعهد در این قرارداد می‌باشد.

چهارم اینکه، با توجه به عدم تعریف دقیق از این مجموعه و با عنایت به اینکه کلیه شرایط و مقررات مندرج در این مجموعه قبلاً از جانب دولت معین و مشخص گردیده است و طرف دیگر (پیمانکار) فقط آن را امضاء نموده است و بدان ملحق می‌شود (بدون حق داشتن اظهار نظر و یا تغییر شروط مقرر شده) البته می‌توان این قرارداد را «قرارداد الحاقی»^۱ نیز نامید. زیرا توافق طرفین در حد پذیرش قرارداد می‌باشد و حاکمیت اراده به صورت کامل اجرا نمی‌گردد.

بند دوم- شرایط عمومی پیمان از نظر ماهوی

قراردادهای عمومی (اداری) به دو دسته تقسیم می‌گردند:

۱- قراردادهایی که اداره برای تأمین منافع خصوصی خود منعقد می‌کند و از هر جهت تابع قوانین تجارت و مدنی هستند.

۲- قراردادهایی که مشمول مقررات خاص حقوق اداری بوده و دولت برای تأمین منافع عمومی اقدام به انعقاد آن می‌کند. مانند: قرارداد استخدامی و پیمانکاری.

از میان انواع مختلف قراردادهای اداری در معنای خاص، قراردادهای اداری موضوع شرایط عمومی پیمان مربوط به مقاطعه کاری (پیمانکاری) می‌باشد و انجام کلیه طرح‌های عمرانی دولت از طریق این قرارداد میسر و ممکن است و به دلیل اینکه شرایط انجام و اجرای این

۱- تفاوت قرارداد اداری با قرارداد الحاقی:

- ۱- فرق بین قرارداد اداری و قرارداد الحاقی، فرق بین عموم و خصوص من وجه است بدین معنی که هر قرارداد اداری یک قرارداد الحاقی است ولی هر قرارداد الحاقی، قرارداد اداری محسوب نمی‌شود.
- ۲- در قرارداد الحاقی محدودیت آزادی اراده طرف قرارداد در مرحله پذیرش شرایط معامله در زمان انعقاد پیمان است. در حالیکه در قرارداد اداری این محدودیت در طول اجرای قرارداد همچنان ادامه دارد.
- ۳- قراردادهای اداری مربوط به خدمات عمومی است. حال آنکه قرارداد الحاقی محدود به خدمات عمومی نیست و عقود برخی مؤسسات خصوصی مثل مؤسسه بازرگانی بزرگ هم ممکن است به صورت الحاقی باشد.

فهرست مطالب

بخش اول: کلیات (مفاهیم بنیادین).....	۲۳
فصل اول - ماهیت حقوقی قراردادهای پیمانکاری دولتی.....	۲۴
مبحث اول - تعریف و مفهوم قراردادهای پیمانکاری دولتی.....	۲۴
گفتار اول - تعریف لغوی و اصطلاحی قرارداد پیمانکاری دولتی.....	۲۴
بند اول - تعریف لغوی و اصطلاحی قرارداد.....	۲۴
بند دوم - تعریف لغوی و اصطلاحی پیمانکار.....	۲۵
بند سوم - تعریف لغوی و اصطلاحی کارفرما.....	۲۵
بند چهارم - تعریف لغوی و اصطلاحی قرارداد پیمانکاری.....	۲۶
گفتار دوم - پیشینه تاریخی قراردادهای پیمانکاری دولتی.....	۳۱
گفتار سوم - پیمان و شرایط عمومی پیمان (به عنوان مصادیق رایج قراردادهای پیمانکاری دولتی).....	۳۳
بند اول - شرایط عمومی پیمان از نظر صوری (شکلی).....	۳۴
بند دوم - شرایط عمومی پیمان از نظر ماهوی.....	۳۵
بند سوم - پیشینه تاریخی پیمان و شرایط عمومی پیمان (به عنوان مصادیق رایج قراردادهای پیمانکاری دولتی).....	۳۶
مبحث دوم - میزان حاکمیت اراده طرفین در قراردادهای پیمانکاری دولتی.....	۳۹
گفتار اول - شرایط عمومی پیمان مصوبه است یا قرارداد؟.....	۴۱
گفتار دوم - قرارداد پیمانکاری از حقوق اداری تبعیت می کند یا خصوصی؟.....	۴۳
گفتار سوم - قرارداد پیمانکاری عقدی است معین، مختلط یا نامعین؟.....	۴۵
گفتار چهارم - جایگاه قرارداد پیمانکاری در تقسیم بندی عقود.....	۴۷
بند اول - مطالعه قرارداد پیمانکاری از حیث لزوم و جواز.....	۴۷
بند دوم - مطالعه قرارداد پیمانکاری از حیث نحوه انعقاد.....	۴۸
فصل دوم - اصول حاکم بر قراردادهای پیمانکاری دولتی و آیین انعقاد این قراردادها.....	۴۸

- مبحث اول - اصول حاکم بر قراردادهای پیمانکاری دولتی ۴۹
- گفتار اول - اصل صلاحیت طرفین قراردادهای پیمانکاری دولتی ۵۱
- بند اول - صلاحیت کارفرما ۵۱
- بند دوم - صلاحیت پیمانکار ۵۲
- گفتار دوم - اصل کتبی بودن قرارداد ۵۴
- گفتار سوم - اصل آگاهی پیمانکار از مفاد اسناد ۵۶
- گفتار چهارم - اصل اجرای بالمباشره قرارداد توسط پیمانکار ۵۷
- گفتار پنجم - اصل تعهدات دو جانبه کارفرما و پیمانکار ۵۹
- مبحث دوم - آیین انعقاد قراردادهای پیمانکاری دولتی ۶۰
- گفتار اول - رعایت تشریفات مناقصه و مزایده ۶۱
- گفتار دوم - سایر شرایط لازم جهت انعقاد قراردادهای پیمانکاری دولتی ۶۲
- بند اول - شرایط اساسی صحت معاملات موضوع ماده ۱۹۰ قانون مدنی ۶۲
- بند دوم - اجازه انعقاد ۶۲
- بند سوم - داشتن اعتبار در بودجه کل کشور ۶۲
- بند چهارم - تصویب طرح‌های عمرانی و قراردادهای پیمانکاری دولتی ۶۳
- بخش دوم: آثار عام قراردادهای پیمانکاری دولتی ۶۵
- فصل اول - اصل آزادی اراده در قرارداد پیمانکاری دولتی ۶۶
- مبحث اول - معنی و مفهوم آزادی اراده در قراردادها ۶۶
- گفتار اول - مبنای آزادی اراده در نظام حقوقی ایران ۶۷
- بند اول - مبنای فقهی ۶۷
- بند دوم - مبنای قانونی ۶۸
- گفتار دوم - نتایج پذیرش اصل آزادی اراده در قراردادها ۶۹
- بند اول - آزادی اشخاص در انتخاب نوع عقد ۶۹
- بند دوم - غیرتشریفاتی بودن (رضایی بودن) قراردادها ۶۹
- بند سوم - الزام آور بودن قرارداد نسبت به طرفین ناشی از حاکمیت اراده ۷۰
- بند چهارم - نسبی بودن اثر قرارداد نسبت به طرفین ناشی از حاکمیت اراده ۷۱
- مبحث دوم - آزادی اراده در قرارداد پیمانکاری دولتی ۷۱
- گفتار اول - حدود آزادی اراده دولت و افراد در قراردادهای پیمانکاری دولتی ۷۱
- گفتار دوم - عوامل محدود کننده آزادی دولت و افراد در قراردادهای پیمانکاری دولتی ۷۲
- بند اول - قانون محاسبات عمومی ۷۲

بند دوم- آیین نامه معاملات دولتی	۷۳
فصل دوم- اصل لازم الاجرا بودن قراردادهای پیمانکاری دولتی	۷۳
مبحث اول- معنی و مفهوم اصل «لازم الاجرا بودن قراردادها» در قراردادهای خصوصی و در قرارداد پیمانکاری دولتی	۷۴
گفتار اول- معنی و مفهوم اصل «لازم الاجرا بودن قراردادها» در قراردادهای خصوصی ...	۷۴
گفتار دوم- معنی و مفهوم اصل «لازم الاجرا بودن قراردادها» در قراردادهای پیمانکاری دولتی	۷۵
مبحث دوم- عوامل برهم زننده اصل «لازم الاجرا بودن قراردادها» در قرارداد پیمانکاری دولتی	۷۵
گفتار اول- عوامل قانونی	۷۵
بند اول- فسخ قانونی	۷۵
بند دوم - اقاله	۷۷
گفتار دوم- عوامل فهری	۷۷
بند اول- عوامل خارجی	۷۸
بند دوم- عوامل داخلی برهم زننده تعادل مالی پیمان	۹۹
فصل سوم- نسبی بودن قرارداد پیمانکاری دولتی	۱۰۲
مبحث اول- بررسی و تحلیل اصل «نسبی بودن قراردادها» در قراردادهای خصوصی	۱۰۲
گفتار اول- معنی و مفهوم اصل «نسبی بودن قراردادها»	۱۰۲
گفتار دوم- استثنائات وارده بر اصل «نسبی بودن قراردادها»	۱۰۳
بند اول- ملزم بودن وصی به انجام امور وصایت (موضوع ماده ۸۳۴ قانون مدنی)	۱۰۳
بند دوم- مؤثر بودن قرارداد ارفاقی نسبت به طلبکارانی که با قرارداد ارفاقی موافقت ننموده‌اند (موضوع ماده ۴۸۹ قانون تجارت)	۱۰۳
بند سوم- تعهد به نفع شخص ثالث	۱۰۳
مبحث دوم- بررسی و تحلیل اصل «نسبی بودن قراردادها» در قرارداد پیمانکاری دولتی	۱۰۴
گفتار اول- معنی و مفهوم نسبی بودن قرارداد پیمانکاری دولتی	۱۰۴
گفتار دوم- استثنائات وارده بر نسبی بودن قراردادهای پیمانکاری دولتی	۱۰۵
بند اول- مسئله تعهد به نفع شخص ثالث در قراردادهای پیمانکاری دولتی	۱۰۵
بند دوم- مسئله تعهد به ضرر شخص ثالث در قراردادهای پیمانکاری دولتی	۱۰۶
بخش سوم: آثار خاص قرارداد پیمانکاری دولتی	۱۰۹
فصل اول- تعهدات طرفین قراردادهای دولتی	۱۰۹
مبحث اول- تعهدات قراردادی و قانونی پیمانکار	۱۱۰